

ЗМІЩЕННЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПОЗИЦІЙ РОСІЇ. БОРОТЬБА ЗА ПРИЧОРНОМОР'Я І ПРИАЗОВ'Я НАПРИКІНЦІ XVII СТ.

План лекції:

Боротьба Росії, Польщі і Туреччини за українські землі у 70-ті рр. XVII ст.
Гетьманування І.Самойловича.

Розчленування України

30 січня 1667 р. Росія підписала з Річчю Посполитою Андрусівське перемир'я строком на 13,5 років. За його умовами Україна була поділена між двома державами. Польща повертала Росії Смоленськ, Сіверщину й визнавала входження Лівобережної України до складу Російської держави. Київ на два роки залишався за Росією. Білорусія і Правобережна Україна залишалися за Польщею. Запорізька Січ мала перебувати під владою обох держав. Андрусівським перемир'ям Росія остаточно відмовилася від свого зобов'язання 1654 р. про допомогу Україні в боротьбі з Річчю Посполитою.

Після падіння П.Дорошенка Туреччина не збиралась миритися з втратою Українських земель і в 1677 р. кинула на Правобережжя 100-тисячну армію Ібрагім-паші. Замість Дорошенка султан призначив "князем малоросійської України" Юрія Хмельницького (1677-1681).

У 1678 р. Туреччина здійснила другий похід на Чигирин. На цей раз її армія налічувала до 200 тис. чол. з 117 гарматами.

Не бажаючи втягуватися в тривалу війну з Туреччиною, російський уряд припинив воєнні дії в Україні. Це дало змогу Туреччині відновити владу на Південній Київщині та Поділлі під прикриттям гетьманування Ю.Хмельницького. Зробивши Немирів своєю резиденцією, той встановив на підвладній території жорстокий режим. Безперервні побори і сваволя розганяли населення. Знущенням з мирного населення і свого оточення Ю.Хмельницький викликав до себе загальну ненависть. Нарешті, при черговій його розправі з членом родини заможного єврейського купця самі турки у 1681 р. стратили Ю.Хмельницького в Кам'янці-Подільському. Так безславно закінчив життя безталанний син великого гетьмана Богдана Хмельницького, всіма зневажений і покинутий.

Росія пішла на поступки Туреччині за рахунок українських земель і в 1681 р. підписала з нею *Бахчисарайський договір*. Південна Київщина, Брацлавщина і Поділля залишалися під владою Туреччини. Остання визнавала за Росією Лівобережну Україну., а також Запоріжжя. Територія між Південним Бугом і Дністром мала залишатися незаселеною.

З відмовою Росії від Правобережної України її продовжували шматувати Туреччина і Річ Посполита. Польські війська локальними, але ефективними ударами поступово оволоділи більшістю захоплених турками міст. У боротьбі з турками польський уряд планував використати правобережне козацтво і тому пішов на відновлення його прав.

Воюючи з Туреччиною, Польща прагнула стабілізувати відносини з Росією. Таку ж мету і з тих же причин переслідувала і Росія. Всупереч волі українського народу Росія і Польща в 1686 р. підписали *"Трактат про вічний мир"*, який закріплював основні положення Андрусівського миру. Тим самим російський уряд продемонстрував перед світовою громадськістю свій остаточний відхід від зобов'язань 1654 р. щодо України.

Гетьман Лівобережної України Іван Самойлович (1672-1687) правив самовладно, прагнув зробити гетьманство спадковим, піклувався про особисте збагачення. Це викликало гостре незадоволення старшинської верхівки, серед якої склалася змова. Використавши невдалий похід царських і гетьманських військ 1687 р. на Крим як зручний привід, старшина звинуватила гетьмана у зраді і скинула його.

Рекомендована література:

Дорошенко Д.І. Нарис історії України. Львів, 1991. С.284–334.

Заруба В. Українське козацьке військо в російсько-турецьких війнах останньої чверті XVII століття. Дніпропетровськ, 2003. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zaruba_Viktor/Ukrainske_kozatske_viisko_v_rosiisko-turetskykh_viinakh_ostannoi_chverti_XVII_stolittia/